

nig trauma's gezorgd. Schokkende gebeurtenissen in Indonesië vormen nog steeds delicate gesprekstof en in de West eist Suriname alle aandacht op. Toch hebben de „vergeten kolonies” recht op meer belangstelling. Ze verbergen immers een complexe maar boeiende samenleving. Veel lof verdient derhalve de redactie van *De Gids*, die medio 1990 een themanummer aan de Nederlandse Antillen wijdde.

De Gids laat auteurs aan het woord die de Antillen van nabij kennen. Velen zijn er geboren, anderen hebben er gewoond of hebben diverse publikaties over de eilanden op hun naam staan. Zo is er Wim Rutgers, die in *Ons Erfdeel* al herhaaldelijk de Antilliaanse literatuur heeft voorgesteld. Zijn artikel in *De Gids* behandelt de Papiamentstalige letterkunde op Aruba. De teksten in het Papiamentu worden trouwens uitvoerig besproken. In een artikel van Aart G. Broek wordt immers tevens de beginperiode van de Papiamentu-literatuur belicht. J.J. Oversteegen van zijn kant ontleedt de vroege literaire en filosofische opvattingen van Cola Debrot. Ook verscheidene scheppende auteurs leverden een bijdrage. Niemand minder dan Frank Martinus Arion houdt een vurig pleidooi voor het Papiamentu als voertaal in het onderwijs.

Nog opvallender dan enkele namen is evenwel de grote diversiteit in onderwerpen. Men is er duidelijk in geslaagd zoveel mogelijk facetten van de Antilliaanse maatschappij aan bod te laten komen. Behalve voor literatuur is er ook interesse voor andere kunstitingen, zoals theater, film, muziek en architectuur. Voor dat laatste onderwerp werd onder meer een beroep gedaan op Adriaan J. van der Staay, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Van der Staay was in 1989 van nabij betrokken bij het totstandkomen van het Monumentenplan dat Willemstad, hoofdstad van Curaçao, moet behoeden voor verdere verkrotting. Andere bewijzen van de inhoudelijke verscheidenheid

zijn onder meer een artikel over de sociale emancipatie van de vrouwelijke zwarte bevolking, een kritische ontleding van de Antilliaanse media en een wetenschappelijk-gefundeerd onderzoek naar het ontstaan van het Papiamentu. Uiteraard diende ook de politieke verhouding tussen de Antillen en Nederland te worden behandeld. In een drietal artikelen wordt geprobeerd een politiek-sociaal-economisch-etnisch kluwen te ontwarren. Enigszins wordt duidelijk waarom volledige onafhankelijkheid voor de Antillen geen *conditio sine qua non* is voor goede betrekkingen met het „moederland”. Opvallend is wel dat de Nederlandse Antillen vanuit Europa te vaak als een eenheid worden gezien. De verschillen tussen de eilanden onderling zijn niet gering. Symptomatisch is de Status aparte van Aruba, het gevolg van een ontvoogdingsbeweging die veeleer tegen het als dominant ervaren Curaçao was gericht dan tegen Nederland.

Door de vele thema's en invalshoeken heen komt één constante tot uiting: de discrepantie tussen internationale gerichtheid en provincialisme. De nabijheid van Venezuela zorgt op Curaçao en Aruba voor een bloeiende petroleumindustrie. De ligging van de Antillen biedt ook de mogelijkheid tot vele contacten met de Verenigde Staten. Het toerisme beschikt inmiddels over een zeer degelijke infrastructuur en maakt gebruik van de grote veeltaligheid. Vele Antillianen kennen naast Nederlands en Papiamentu immers ook Spaans en Engels. Daarom worden ze niet zelden als „wereldburgers” getypeerd. Daartegenover staat echter de ontnuchterende armoede waarin een deel van de bevolking nog steeds moet leven. Alex Reinders spreekt in zijn beschrijving van Curaçao toepasselijk over een „parade van paradoxen”.

Het themanummer van *De Gids* is zonder twijfel een schot in de roos, alleen al door zijn grote diversiteit en zijn schat aan achtergrondinformatie. Toch zijn we

verplicht een kleine kanttekening te maken: de Bovenwindse eilanden komen in het geheel maar zelden voor. St.-Maarten, St.-Eustatius en Saba zijn weliswaar nog kleiner en nog minder bevolkt dan de Benedenwindse eilanden, maar daarom zijn ze niet minder interessant. Hun andere ligging, sociaal-economische structuur en taalsituatie bieden materiaal voor boeiende artikelen. Ook zij zijn niet verplicht hun statuut van „vergeten kolonies” te behouden.

Hans Vanacker

De Gids, CLIII, nr. 7/8, Meulenhoff, Amsterdam, 1990, pp. 503-697.

Gedaan met geven en toegeven

Mark Grammens is een fenomeen in de Vlaamse journalistiek. Hij leerde, na zijn studie in de rechten, het ambacht in Fleet Street en werkte geruime tijd als correspondent in Londen. In de jaren zeventig smeedde hij zijn weekblad *De Nieuwe* tot een wapen waarmee hij genadeloos het Egmont-pact bestreed en hielp kelderen. Hij stichtte in 1983 een één-mans-uitgeverij, die tot op heden een dertigtal essays publiceerde. Sinds 1988 geeft hij, steeds als een eenzaat, een veertiendaagse nieuwsbrief uit, *Journal*, met lezenswaardige en non-conformistische beschouwingen over buitenlandse en binnenlandse politiek. Grammens leeft, nogal afstandelijk, met boeken en ideeën. Zijn compromisloos denken ontziet niets of niemand. Hij is een koppigaard zoals zijn vader, Florimond, de unieke „taalstrijder” die in 1985 op zesentachtigjarige leeftijd overleed. Denkend aan die vader citeerde hij ooit Victor Hugo: „L'entêtement d'un seul est un reproche à tous”. Het is ook op hem toepasselijk.

De kritische, soms als vitriool bijtende kritiek op de Belgische partijpolitiek, de onverbloemde en polemische schrijfrant hebben Mark Grammens heel wat vijanden bezorgd. Ook zijn jongste boekje, *Gedaan met geven en toegeven*, dat bij het Davidsfonds verscheen te zamen met de boeken

NEDERLANDSE TAAL- EN CULTUURPOLITIEK

van de partijvoorzitters Frank Vandenbroucke en Herman van Rompuy, heeft onmiddellijk scherpe reacties uitgelokt. Hugo Schiltz, met wie Grammens sedert de Egmont-episode lelijk overhoop ligt, verweet hem in *De Standaard* van 6 oktober 1990 „historische blindheid, autoritair denken, destructief negativisme, verdraaiing van feiten”.

Grammens wijst radicaal de federale staatshervorming af, zoals die doorgevoerd en verdedigd wordt door het kabinet-Martens, en dus ook door de Volksunie van Schiltz. Hij ziet in die hervorming een valstrik, gespannen door de Franstaligen en de Walen, waarin de Vlamingen vastgelopen zijn. De hervorming, stelt hij, versterkt Vlaanderen niet; zij vergroot niet de Vlaamse autonomie; zij levert Voeren uit aan Wallonië; zij verstevigt de positie van de Franstaligen in de Brusselse randgemeenten van Vlaams-Brabant; zij waarborgt de Walen dat zij verder over inkomsten uit Vlaanderen zullen blijven beschikken. Het betoog ziet geen heil in België en is dus een indirect pleidooi voor een Vlaamse onafhankelijkheidspolitiek. Grammens ziet Vlaanderen als „een geestelijk soevereine natie in het Europa van de toekomst”.

Wanneer Grammens verwijst naar de toestand van de Belgische overheidsfinanciën, besluit hij dat België uiteindelijk zal barsten en raadt hij de Vlamingen aan ervoor te zorgen dat Vlaanderen de Belgische crisis overleeft. Dat stand-

punt staat dicht bij het programma van het Vlaams Blok, de enige separatistische partij in Vlaanderen. Het boekje wordt dan ook in politieke kringen beschouwd als een steun voor het Blok.

De publikatie illustreert de kloof die de Vlaamse Beweging verdeelt. Aan de ene kant staan de radicalen die de Belgische staat hebben afgeschreven, omdat de federalisering volgens hen Vlaanderen alleen maar verder benadeelt en schaadt. Aan de andere kant staan de reformisten die, zoals Hugo Schiltz, België willen hervormen tot een „behoorlijke federale staat” waarin Vlaanderen kan uitgroeien tot een bloeiende regio in de toekomstige Europese Unie.

Als deze laatsten er niet in slagen de „Belgische ziekte” te genezen, m.a.w. het staatsbestel zindelijk te doen functioneren, en Vlaanderen een werkelijke autonomie te bezorgen, zullen Grammens en de zijnen helaas het pleit winnen.

Manu Ruys

MARK GRAMMENS, *Gedaan met geven en toegeven*, Forum reeks, Davidsfonds, Leuven, 103 p. Ook uitgegeven in de Aktueel reeks, nr. 27, van de Uitgeverij Grammens, Brussel.

De Walen en de (Europese) Internationale van de Minderheden

Negen jaar na *De Walen, een onderhuidse beweging* publiceert Guido Fonteyn bij dezelfde uitge-

ver, Lannoo, *De Nieuwe Walen, met een inleiding over het Belgisch model*. In 1979 volgde *De Walen* er op *De Vlamingen, een volk in beweging, een natie in wording* van M. Ruys, maar ging vooraf aan *De Brusselaars, in een stad die anders is* van A. Monteyne. Een trilogie als het ware.

Hoe anders zijn *De Nieuwe Walen*, als groep en - vervolgens - als boek (het ene staat wellicht niet los van het andere)? De groep is een nieuwe generatie die volgens Fonteyn de handschoen heeft opgenomen: „De oude Walen waren degenen die gebukt leefden onder de historische vrees om een minderheid te worden. De nieuwe Walen zijn degenen die zich zelfbewust, en als een harde partner tegenover de Vlamingen opstellen” (p. 141); hun man is José Hap-part.

In *De Nieuwe Walen* is het laatste hoofdstuk helemaal aan deze „hardnekkige neenzegger” (p. 137) gewijd. Dit is de eerste grote verandering: in dit boek wordt ook de hele na-oorlogse periode behandeld, zodat men meemaakt hoe de nieuwe generatie gestalte krijgt. *De (Oude) Walen* daarentegen eindigde eigenlijk al in 1945, met het beruchte Congres in Luik waar voor de aansluiting bij Frankrijk gekozen werd; het „Kort naspel” dat daar toen nog op volgde, was niet meer dan een ruwe schets. In *De Nieuwe Walen* volgen na het Luikse Congres nog vijf hoofdstukjes, die sa-